

Donald Pols: 'We zijn zo met onszelf bezig dat we de natuur niet meer zien' | Trouw

Clip source: [Donald Pols: 'We zijn zo met onszelf bezig dat we de natuur niet meer zien' | Trouw](#)

Donald Pols: 'We zijn zo met onszelf bezig dat we de natuur niet meer zien'

[Stevio Akkerman](#) 1 maart 2024, 15:49

Eindelijk heeft hij goede biologische rooibosthee gevonden, vertelt Donald Pols bij de ontvangst op zijn kamer bij Milieudefensie. Hij was altijd afhankelijk van import via Duitsland, maar nu heeft hij een Nederlands adres gevonden voor de thee van de flanken van de Cederberg, ten noorden van Kaapstad. "De enige plek in de wereld waar de rooibos groeit."

Ontvang wekelijks de beste artikelen van Trouw via e-mail.

Vul een geldig mailadres in

In zijn stem lijkt heimwee door te klinken, al kan dat ook komen door zijn tongval, die zijn Zuid-Afrikaanse afkomst verradt. Op zijn negentiende kwam Pols met zijn ouders naar Nederland en sinds 2015 is hij directeur van Milieudefensie. Met zijn lange gestalte en zijn kenmerkende hoed werd hij in 2021 het gezicht van de gewonnen rechtszaak tegen Shell. Nu maakt hij zich op voor de volgende klimaatzaak, ditmaal tegen ING.

De wortels van zijn strijdbaarheid liggen in zijn studententijd – op de jeugdfoto die hij heeft meegenomen, zien we hem in het raam van zijn kamer in Maastricht. Hij deed cultuur en wetenschappen, een studie die nog in de kinderschoenen stond; op zijn studentenkaart stond 'exp' – van experimenteel.

Donald Pols in het raam van zijn studentenkamer in Maastricht.

"Wat mij aansprak, was dat alle geesteswetenschappen met in elkaar in verband werden gebracht. Heel interessant hoe politieke, technische en kunstzinnige ontwikkelingen historisch met elkaar samenvallen, terwijl ze geografisch ver van elkaar verwijderd zijn."

Wist u wat u met die studie zou kunnen gaan doen?

"Zeker niet in het begin. Gestimuleerd door mijn studie ontwikkelde ik wel een sterk kritische houding tegenover de neoliberale economie, met de daarbij behorende

bezitsverhoudingen. Je wordt hier op aarde in je nakie geboren, je hebt helemaal niks, hoe kan het dan dat er mensen zijn die bijvoorbeeld meer dan driehonderd verschillende panden hebben? Dat is niet vanzelfsprekend, daar moet je kritisch naar kijken."

Zeer progressief haar ook, op die foto.

"Daar is weinig van overgebleven, helaas. Maar het idealisme was er, ja. Met vrienden heb ik me ingezet om de kraakbeweging in Maastricht nieuw leven in te blazen, en die bestaat nog steeds. We waren niet zozeer van het verzet, meer van gemeenschapsbouw in een individualistische samenleving. We hadden bijvoorbeeld een volkskeuken en nodigden mensen uit de hele buurt uit. En één keer per maand hadden we een kindervolkskeuken. Daardoor kregen we veel steun. Het was een mooie tijd. Naast mijn studie werkte ik in België, in de steenfabriek van de gebroeders Klinker. Zwaar werk, met echte Maastrichtenaren en mensen uit de grensregio, met wie het gemakkelijk klikte."

Zij spraken ook geen Algemeen Beschaafd Nederlands.

"Precies. Er liep daar een man rond met een bochel, als gevolg van het werk. Je moest de hele dag stenen uit de oven halen en op pallets plaatsen. We waren alleen maar aan het tillen. En er speelde daar iets wat al raakte aan de milieukwestie – dat denk ik tenminste. De fabriekseigenaar belegde een personeelsbijeenkomst, en deelde mee dat Brussel met regels was gekomen om energiezuiniger te worden. Er zouden efficiëntere machines komen en daardoor verloor een derde van de werknemers hun baan. Waarschijnlijk was er wel een sociaal plan, maar ze verloren niet alleen hun werk, ook hun trots. Dat gold ook voor die man met de bochel. Ik heb een tijdlang contact gehouden, het ging echt bergafwaarts met hem. Ik was toen al bezig mijn studie richting milieu te sturen en hier zag ik dus dat beleid dat ik waarschijnlijk toe zou juichen ook negatieve sociale gevolgen kon hebben."

Waarom ging u richting milieu?

"Mijn relatie met de natuur was voor mij heel belangrijk – dat heb ik nog steeds. Je zou kunnen zeggen dat het bijna spiritueel is. Tijdens mijn studie realiseerde ik me dat de samenleving de voorwaarden schept voor onze omgang met de natuur. Die beslist of een boom omgehakt wordt of niet. Er is geen stilte in de natuur als er een fabriek naast staat die herrie maakt. Ik kan geen schone lucht inademen en geen schoon water

drinken als er gif uit de schoorsteen komt. Dat bracht mij tot de conclusie dat onderdrukking van de natuur ontstaat uit onderdrukking in de samenleving."

Was dat uw afstudeer-these?

"Ja, en dat leidde ertoe dat ik dacht: als ik wil dat we meer in harmonie leven met de natuur, moet ik ook bijdragen aan meer harmonie onderling."

Beeld Judith Jockel

Heeft uw band met de natuur met Zuid-Afrika te maken? U werd geboren aan de grens met Botswana, tussen de dorpen Nietverdiend en Swartruggens, en groeide grotendeels op in de natuur rond de boerderij van uw grootvader.

"Ik herinner me dat ik als kind 's avonds zoveel mogelijk thee dronk, om vroeg in de ochtend naar de wc te moeten. Want ik had geen wekker, maar ik wilde voor zonsopkomst buiten zijn. Dan ging ik eropuit, boterhammen en beschuit mee, soms zagen mijn ouders mij een hele dag niet. Voor mij was het buiten zijn, in de natuur, vanzelfsprekend. Daar was een natuurlijke verbondenheid met de omgeving, het gevoel dat jij niet ademt, maar dat er geademd wordt. De wind en mijn eigen adem waren één geheel. Door het te benoemen verpest je het eigenlijk al een beetje, maar ik denk dat de natuur mij heelheid liet ervaren. Daardoor werd ik me steeds bewuster van de versplintering van onze samenleving, de individualisering, de afstand tussen mens en natuur en tussen mensen onderling."

De natuur kent die versplintering niet?

"Nee, want een ecosysteem is tegelijkertijd veelheid en eenheid. Je kunt er niet één element uithalen. Het mooiste voorbeeld is misschien hoe een spreuwenwolk zich vormt. Dat is zo prachtig om te zien, en de schoonheid ligt precies in dat samengaan van veelheid en eenheid."

U zegt dat de ongelijkheid in onze samenleving ook gevolgen heeft voor de natuur. Hoe?

"De mechanismen van de samenleving creëren afstand en blindheid. We keren ons naar binnen en zijn alleen maar met onszelf bezig, waardoor we de natuur niet meer zien. Als we de nieuwste iPhone meer gaan waarderen dan elkaar, dan zal ook onze waardering voor de natuur achteruitgaan. Ik ben niet naïef, ik streef niet naar een primitivisme dat de hele moderne beschaving wil afschaffen, maar we moeten de moderne samenleving wel in harmonie brengen met de natuur."

Is milieu hetzelfde als natuur?

"Nee, milieu is de schil tussen ons en de natuur. Het milieu is wat ons in staat stelt gebruik te maken van de natuur. Schoon water, schone lucht – uiteindelijk de voorwaarden voor ons bestaan."

Begint door te dringen dat we die voorwaarden zelf ondermijnen?

"Ik citeer een bekende uitspraak: het is enorm moeilijk iemand iets te laten geloven als het in zijn financiële of materiële belang is om het níet te geloven. Op zich zou iedereen moeten weten dat we afhankelijk zijn van schoon water, schone lucht en schone grond, maar het is nog niet voldoende doorgedrongen in ons collectieve handelen. Uiteindelijk moeten we als mensen leren dat de dingen die echt van waarde zijn, niet materieel zijn."

Zit het niet gewoon in de mens om dit te veronachtzamen?

"Er zijn mensen genoeg die niet zo zijn. De Khoi en de San in Zuid-Afrika, inheemse volken in Zuid-Amerika, voorbeelden van menselijke beschavingen – wel andere dan de onze – die de natuur wél op die manier waarderen. Ik wil dat niet idealiseren, maar het is evident dat er samenlevingen zijn die het materiële niet vooropstellen en veel meer belang hechten aan de relaties tussen mensen en met de natuur. Dat betekent dat het een systeemprobleem is. Wij zijn zo gemaakt. In ons politiek-economische stelsel bepaalt winst de waarde van ons handelen."

Ofwel: *greed is good*. De aarde voorziet ruim voldoende in voedsel en alles wat wij nodig hebben, maar niet in de hebzucht van de weinigen die nooit genoeg hebben – de rijkste 1 procent van de bevolking. Milieudefensie heeft in de jaren negentig het begrip 'milieugebruiksruimte' gepopulariseerd. Dat zegt: ieder mens heeft gelijke rechten op de hulpbronnen van de aarde. Maar de realiteit is anders: een klein deel van de wereldbevolking gebruikt veel meer dan waar ze recht op heeft."

Is het milieu links? Of opkomen voor het milieu?

"Ik zou willen dat het niet zo was. Wij worden er allemaal beter van als we een harmonieuze relatie met de natuur hebben. Maar links gaat over de verdeling van macht en middelen..."

Rechts ook.

"Ja, maar links zegt dat het gelijkmatiger moet. Het milieu is een verdelingsvraagstuk: hoeveel recht hebben verschillende bevolkingsgroepen op gebruik van, in dit geval, het klimaat? Er is wereldwijd een beperkt CO₂-budget. Als we binnen de normen voor klimaatverandering willen blijven is de vraag: wie krijgt hoeveel van dat budget? Wij hebben uitgerekend dat in Nederland de hoogste 10 procent van de inkomens tien keer zoveel CO₂ uitstoot als de onderste 50 procent. Het heeft geen zin om je pijlen te richten op die 50 procent, daar haal je de winst niet. Het is een verdelingsvraagstuk, en dus links, ja."

Met als nadeel dat als de politieke wind naar rechts draait, het milieu nog meer in de verdrukking komt.

"Het punt is dat het huidige klimaatbeleid het verdelingsvraagstuk miskent. Een rechtvaardig klimaatbeleid had ervoor gezorgd dat de 50 procent die modaal of minder verdient, ontzien wordt. Maar dat gebeurt niet. En omdat de kosten bij de verkeerde groep terechtkomen, gaan mensen zich verzetten. De lagere inkomens betalen naar verhouding drie keer tot vier zoveel energiebelasting en krijgen heel weinig subsidie. 80 procent van de subsidies die beschikbaar zijn voor huishoudens, gaan naar de rijkste 20 procent daarvan."

De Tesla-rijders.

"Ja. Ik volg de debatten allang, en je ziet dat de industrie en de VVD het – soms impliciet, soms expliciet – op een akkoordje hebben gegooid met een deel van de klimaatbeweging. De klimaatbeweging krijgt haar doelen voor CO₂-reductie, de industrie en de rijken krijgen grote subsidies. De gewone man of vrouw staat hierbuiten."

Beeld Judith Jockel

Bestaat hierover verdeeldheid in wat de milieubeweging heet?

"Iedere club heeft zijn eigen gezicht, en je standpunten zijn natuurlijk een reflectie van je achterban. Wij hebben als Milieudefensie in 2016 dit thema bij de hoorns gepakt. Wij hebben als aanname geponereerd: het klimaatbeleid gaat niet de goede kant op, het vergroot de ongelijkheid. Onderzoek door TNO Delft bevestigde dat. Maar ik moet bekennen: ik had hier directeuren van collega-organisaties in mijn kamer die onze aanpak onacceptabel vonden. De aandacht voor het verdelingsvraagstuk zou afleiden van de CO₂-ambities. Daar zit misschien wat in, maar het feit is: een eerlijk klimaatbeleid staat níet haaks op CO₂-beleid, want de grootste vervuilers moeten dan de grootste bijdrage leveren."

De politieke wind is óók tegen wat 'klimaatwaan' wordt genoemd – tegen jullie.

"Ogenschijnlijk, ja. Kijk ik naar de opiniepeilingen, dan hebben klimaatmaatregelen de steun van 60 tot 80 procent van de bevolking. Het vertaalt zich niet in partijpolitieke keuzes, maar ik denk dat mensen niet per se tegen het klimaat stemmen. Stel dat we zouden zeggen: het klimaatbeleid zorgt ervoor dat de 500.000 kinderen die nu in vochtige en beschimmelde huizen opgroeien, in goed geïsoleerde huizen kunnen gaan wonen. Dat we zorgen dat iedereen toegang heeft tot betaalbaar openbaar vervoer, of tot elektrisch eigen vervoer, al is het maar via deelauto's. Dat we zinvolle banen creëren in plaats van bullshit-banen voor weinig loon en met veel vervuiling. Een betere toekomstige wereld kán samengaan, en moet samengaan, met een beter heden."

Maar mensen ervaren klimaatbeleid als een bedreiging: wij moeten dingen en wij mogen dingen niet meer.

"Dat moet anders. Een voorzitter van Milieudefensie-Jong zei eens: ik ga niet zeggen dat mensen geen vlees meer moeten eten zolang Shell negen keer zoveel CO₂ uitstoot als heel Nederland. Kijk, ik neem zelf mijn verantwoordelijkheid, en ik vind dat anderen dat ook zouden moeten doen, maar dat is aan iedereen persoonlijk. Wat de overheid moet doen, is de grootste uitstoot tegengaan, en dat niet bij de burgers neerleggen.

"Milieudefensie is doordrongen van de vraag: hoe krijg je de meeste impact? Bij ons in de hal hangen allemaal krantenartikelen over onze rechtszaken. Maar die zijn geen doel op zichzelf: het zijn instrumenten om het publieke debat te beïnvloeden. Nederland is klein, maar via andere landen veroorzaken we een grote uitstoot, door de multinationals die we al sinds de VOC-tijd hebben. Als we klimaatverandering willen voorkomen, dan moeten we beginnen bij Shell. Dat hebben we ook gedaan. En nu is ING aan de beurt."

Kun je bedrijven aanspreken op hun eigen verantwoordelijkheid, los van de grenzen die overheden stellen?

"Jazeker, ik vind dat je ze moreel en juridisch kunt aanspreken. Je bent niet slechts vader totdat je de deur uitstapt om in je dikke auto naar het bedrijf te rijden waar je CEO bent, nee, je blijft verantwoordelijk voor je kinderen. En voor andere kinderen. Bedrijven hebben de plicht om geen schade te veroorzaken."

Komt het goed met de wereld, met het klimaat?

“Sinds mijn afstuderen ben ik ermee bezig geweest, en er waren altijd voldoende redenen om pessimistisch te zijn. Dat was ik ook wel. Tot ik in Nigeria malaria kreeg en doodziek werd. Zonder medicatie had ik het nooit overleefd. Als we deze supergevaarlijke ziekte kunnen verslaan – en niet alleen deze – dan kunnen we als mensen heel veel. Wij hebben de mogelijkheden. Maar je moet er wel voor gaan.”

Donald Pols (Pretoria, 1972) studeerde cultuur en wetenschappen aan de Universiteit Maastricht en deed een master milieubeleid aan de Universiteit van Amsterdam. Hij werkte als beleidsmedewerker milieu bij de SP, was programmadirecteur bij het Wereldnatuurfonds en manager klimaatbeleid bij het Energieonderzoek Centrum Nederland. Sinds 2015 is hij directeur van Milieudefensie.

Lees ook:

'2021 was mijn zwaarste jaar ooit'

[2021 was voor Donald Pols niet het jaar waarin Milieudefensie van Shell won, maar van de zegetocht van klimaatrechtvaardigheid. 'Shell moet internationaal de hoeveelheid CO₂ reduceren die gelijk staat aan vijf keer alle uitstoot van Nederland. Dat is nogal wat.'](#)